

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

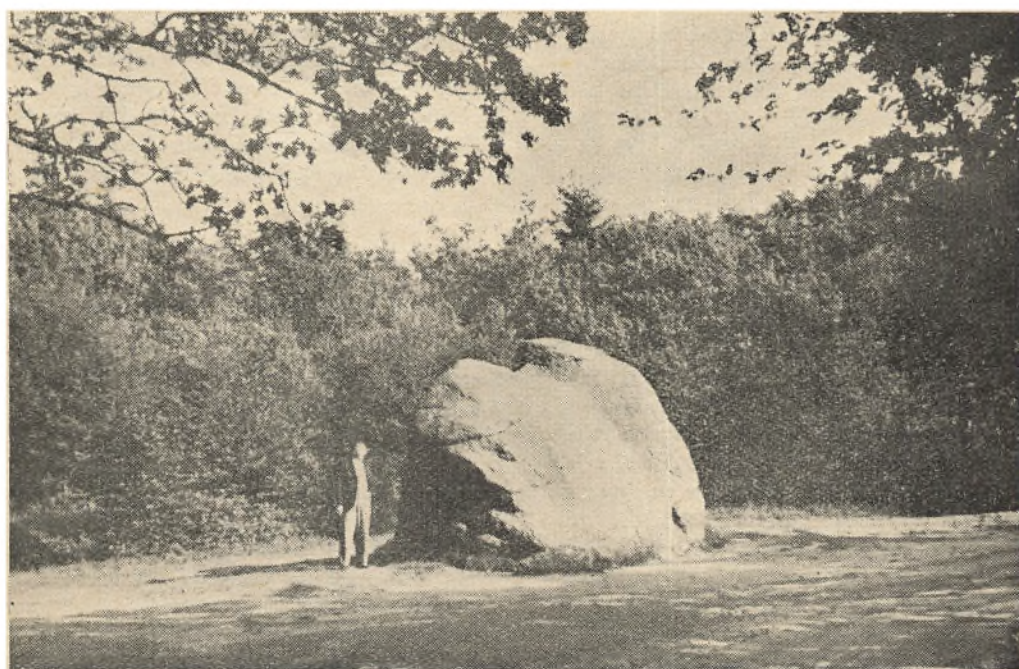
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Tirlundestenen

Ikke langt fra 1864-Grænsen og endnu nærmere hvor Landevejen over Brørup-Holsted løber mod Esbjerg, ligger en af Dalgas første Plantager. Mellem de høje Graner knejser i ensom Stenmajestæt en mægtig Istidsblok, kaldet Tirlundestenen, det er denne Sagnet fortæller om skal være den Sten, Kong Harald Blaatand under Opbydelse af store Mængder Mennesker og Okser vilde slæbe til Jellinge, og da en tilfældig Forbipasserende af Kongen blev spurgt: „Saa du nogen Sinde før større Byrde slæbt af Menneskehænder?“

fik Svaret: „Jeg var nys Vidne til, at Danmarks Rige blev trukket fra dig, nu kan du selv afgøre, hvad der var tungest at trække.“

Maaske er det ikke den samme Sten, gamle Saxo fortæller os dette Sagn om? Kan ogsaa være, at Sagnet er skabt længe efter Striden mellem Kong Harald og hans Søn, Svend Tveskæg, stod paa? Med lige stor Respekt beundrer man baade Stenen og det saa ægte danske Ordspil, dens Størrelse og Forekomst har givet Anledning til.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned

Redigeret af Jørgen Petersen.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag fra Kl. 10-13. Tlf. Central 12738.

Alle Breve til Foreningen sendes til Kontoret,
Artikler til Bladet til Redaktøren.
Andet samt private Forespørgsler til Formanden.
Forespørgsler ang. Undersøgelser af enhver Art
bedes rettet til Slægtsgaards-Arkivet.

„Slægtsgaards-Arkivet“.

Adresse: Dansk Folkemindesamling, Det kgl. Bibliothek,
København K. Tlf. Central 4444

Leder: Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen,
Arkivsekretær P. K. Hofmansen træffes personligt Tirsdag, Onsdag og Fredag fra Kl. 14-16.

70 Aar

Onsdag den 12. Oktober fylder en af Slægtsgaardsbevægelsens allerbedste Venner, fhv. Portør *Jens Peter Pedersen*, Faarevejle, 70 Aar.

J. P. Pedersen blev født 12. Oktober 1879 i Stubberup (Matrikel Nr. 3 p), Faarevejle Sogn, hvor Forældrene *Niels Peter Pedersen* og Hustru *Karen Marie Enevoldsen* boede. Faderen var Smed og født i Hørve 17/4 1853 som Søn af Husmand *Peder Jensen* og *Johanne Larsdatter*. Moderen var født 7/1 1856 i Kaldred, Bregninge Sogn, som Datter af *Christian Enevoldsen* og *Maren Nielsdatter*. De første Barnsdoms dage tilbragte J. P. Pedersen i Stubberup; men senere købte Faderen en Ejendom i Ordrup By, Faarevejle Sogn, og her i dette storladne Landskab med vide Udsigter ind over Lammefjorden og ud over den blaa Bugt med Sejerø og Sjællands Odde i det fjerne lærte han at elske sin Hjemstavns og dens Befolkning, hvilken Kærlighed igen vakte hans Interesse for Egnens og de gamle Slægters Historie. I 1909 solgte Faderen Hjemmet i Ordrup og købte en mindre Landejendom ved Faarevejle Station. Samme Aar blev J. P. Pedersen ansat som Portør ved Asnæs Station, hvor han forblev, indtil han i 1913 blev forflyttet til Faarevejle Station, hvilken Stilling han beklædte til 1939. J. P. Pedersen har aldrig været gift. Han nyder nu sit Otium i sit Hus ved Faarevejle St., og her er han den gæstfrie og gode Vært, naar gode Venner og Mennesker, der interesserer sig for Egnens Historie, aflægger ham et Besøg. Trods Alderen er han rask og rørig, og de er ikke faa i Faarevejle og Omegn, der har nydt og stadigvæk nyder godt af hans aldrig svigtende Beredvillighed og Hjælpsomhed, naar det drejer sig om at kunne gøre andre en Tjeneste. Han hører til den beskedne og hjælpsomme Type af Mennesker, der har forstaaet, at den største Glæde i Livet erhverves ved at glæde andre. Med en brændende Interesse for Ods Herreds og specielt for Faarevejle Sogns Historie har han efterhaanden indsamlet et meget fyldigt slægtshistorisk Materiale, suppleret med en stor Samling Billeder af henfarne Slægter og gamle Ejendomme, som han paa sin egen Bekostning har ladet fotografere eller ladet affotografere efter gamle guldne Portrætter og derved reddet for Efterverdenen. Da

Slægtsgaardsbevægelsen begyndte sit Arbejde, var han en af dens første Talsmænd paa Egnen, og han har i allerhøjeste grad været medvirkende til at skabe den Interesse for Slægtsgaardsforeningen, der nu lever i Ods Herred. Vi takker ham for dette Arbejde, der gjort i al Stilhed og uden Opfordring har bragt saa gode Resultater, og vi takker ham for alle hans uegennyttige Bidrag i Form af Oplysninger og Billeder til Slægtsgaardsarkivets Samlinger. Vi ønsker ham hjertelig til Lykke paa 70-Aarsdagen og haaber, at han endnu i mange Aar maa faa Lov til at færdes og virke iblandt os.

P. K. H.

M. P. Mikkelsen, Knebel, død

Rentier, fhv. Gdr. *M. P. Mikkelsen*, Knebel, er efter et langt Sygeleje afgaaet ved Døden paa Ebeltoft Sygehus, 82 Aar gammel. Med ham er en af Egnens betydeligste Mænd gaaet bort. Den smukke Gaard »Knøvelseje«, der ligger midt i Knebel By, drev han som en Mønstergaard, indtil han for faa Aar siden afstod den til en Søn. Hans Liv var en lang og virksom Arbejdsdag ikke alene paa Gaarden, men han deltog i udstrakt Grad i baade det politiske og aandelige Arbejde, saa han mere end de fleste kom til at præge sin Egn. Han sad som Medlem af Sogneraadet og Menighedsraadet. En Tid var han Formand for Kalø-Knebelvig Landboforening, hvor han var Æresmedlem, Formand for Thorup Andelsmejeri, Medstifter af Elværket »Arke« og i Bestyrelsen til sin Død, Medstifter af Knebel-Roelsø Sparekasse og til sin Død Formand for Tilsynsraadet. Desuden var han i Forretningsudvalget for Ebeltoft Slakteri og Distriktsforstander for Jydsk Brandforsikring for Mols Herred.

Mikkelsen var et livsglad og inderligt godt Menneske, et af dem man umiddelbart følte sig tiltrukket af; trods hans høje Alder havde han beholdt et Sindets Friskhed, der kunde tjene som Eksempel for mange.

For hans store Interesse og Arbejde for vor Forening bringer vi ham en Tak.

Æret være hans Minde.

J. P.

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Nr. 46

SEPTEMBER — OKTOBER

1949

De gamle HULVEJE

Rundt i vort Lands Skove og Heder skjuler der sig mange gamle Køreveje, om hvis Alder det er overordentlig svært at danne sig en Mening. Det er Hulveje ned gennem Skrænter eller blot Vejspor over fladt Terræn. Engang har her en Hovedfærdselsaare passeret forbi, Vogne, Ryttere og Stuedrifter har slidt paa den oprindelige Jordoverflade, og efterhaanden er der opstaaet en Sænkning i Terrænet, men saa har Færdselen skiftet og søgt andre Ruter, og mens Lyng og Buskads er groet hen over Vejen, er de enkelte Hjulspor blevet jævnet, saa der nu kun er en Hulning, et »Vejspor«, igen. Ofte kan det være svært at skelne det fra en Grøft, og sæsonvis har der vel ogsaa løbet Vand i Vejsporet, men meget ved det røber alligevel, at vi her har en forladt Vej, især Hældningerne, idet Vejen ofte løber skraat ned over Skraaningen eller kan følges over længere Strækninger af skiftevis op ned, som rindende Vand ikke kan have gjort det. Mange af disse Spor kan have en egen Stemning og Skønhed, for Eksempel ned gennem Herthadalen ved Lejre eller gennem Hammer Bakker nord for Aalborg. Men hvor gamle er de? Hvornaar er de paabegyndt, og hvornaar er de forladt? Det er Spørgsmaal, som oftest ikke kan besvares, for Vejen i sig selv kan ikke dateres efter sin Type og som Regel heller ikke efter Fund ved eller i den. En saadan Vej kan da være anlagt, maaske endda i Stenalderen, men maaske først i Middelalderen, den kan være forladt endnu i Vognkørselns tidligste Barndom eller først i 1700-Tallet, umiddelbart før de ældste detaillerede Landkort blev udarbejdede. For at faa Klaring paa disse Problemer burde der i Virkeligheden foretages en almindelig Indregistrering af alle Vejsporforekomster i Danmark, en omhyggelig Opmaalning af en lang Række af dem og Gravnin- ger paa Steder, hvor man eventuelt kunde vente et Resultat. Da denne Artikels Forfatter for seks Aar siden sammen med en Studenterkammerat, Biblioteksassistent Robert Hellner, tog Problemerne op, kunde vi slet ikke tænke paa saa store Foretagender, og i de forløbne Aar er da ogsaa kun følgende naaet: 3 store Forekomster, de to paa Sjælland, den tredie paa Bornholm, er opmaalt; 4 mindre ligeledes, den ene paa Bornholm, de andre paa Djursland; desuden er 10 nord- og vestjyske, 4 sjællandske og 2 bornholmske Lokaliteter blevet besøgt og fotograferet. At man ikke paa det Grundlag kan komme til endelige, videnskabelige Resulta-

ter, er klart, men jeg skal i det følgende fortælle lidt om nogle af dem og gengive, hvad de har berettet os.

Ved Ryomgaard paa Djursland gaar fem parallelle Vejspor ned over en Skrænt mod Marie Magdalene Kirke; det er tydeligt, at de sigter mod Kirken, der — som Navnet viser — ved sin Anlæggelse har ligget alene, ikke i en Landsby, hvis Navn Kirken jo ellers vilde have faaet. Vejene maa da efter al Sandsynlighed være senere anlagt end Kirken, d. v. s. senere end Aar 1200, men paa den anden Side ved vi, at der endnu ved Aar 1770 gik en Markvej ned gennem et af Sporene, af Egnens Beboere kaldet »Gammel Randers Landevej«. Disse Veje er da sene, og vi fæster os ved, at de er meget smalle, kun ca. 1,10 m brede i Bunden, mens alle andre okmaalte Vejspor er 1,30-1,50 m brede; dette svarer til, at Frilandsmuseets Bondevogne fra omkring 1800 maaler ca. 1,07 i Sporet, mens Jernalderens Vogndele paa Nationalmuseet tyder paa en Sporbredde af 1,20-1,30 m. Af lignende Alder, altsaa blandt de yngste af de forladte Veje, er sikkert de, der fra begge Sider fører ned mod det smalleste Sted paa Sallingsund, ca. 5 km syd for Nykøbing Mors. Her var i Middelalderen og langt senere det normale Overfartssted, flankeret af de to ilde berygtede Kroer »Pinen« og »Plagen«, og just ved dem samler Vejsporene sig; Færdselen i disse Hulveje er da vel først op- hørt ved Færgefartens Overflytning til Nykøbing-Glyngøre.

Af langt større Alder, men muligvis anvendt endnu sent er f. Eks. nogle Spor ved »Fuglesangen« ved Rutsker paa Bornholm. De er interessante ved, at de gaar i Lerjord, mens alle andre opmaalte Forekomster er paa de lettere Jorder; da Ler ikke ved Sliddet bliver til »Agemel«, som af Vognhjul, Hestehove og Vind føres bort, men til bundløst Ælte, har man været nødt til at skovle Sporet rent af og til, og paa Siderne er da opstaaet lave Volde. Saaledes naaede man paa en selvfølgelig og ubevidst Maade fra den naturligt nedslidte Hulvej til den gravede. Her maa ogsaa nævnes en Forekomst ved Drastrup paa Djursland, hvor der ganske vist har været Vej endnu i 1700-Tallet, men den ganske primitive Linieføring over Hederne holdende sig fortrinsvis til Vandskellet, viser Vejens Oprindelse langt tilbage i Tiden. Det samme gælder jo som bekendt den midtjyske Hærvej og alle dens forladte Hulveje paa begge Sider af det ene, endnu anvendte, men aartusindgamle Spor.

Hulvej gennem Legindbjerge paa Mors ved Sallingsund.

En tredje Gruppe Vejspor er de, der kan formodes at tilhøre Middelalderen og kun den; to Eksempler skal omtales her. I Hammershus Slotslyng paa Bornholm findes en hel Del Vejspor, som øjensynlig er de gamle Opkørselsveje, maaske Fæstebøndernes Ægtveje, til Hammershus. Før Slottets Anlæggelse i Tiden omkring Aar 1200 har der ikke været Brug for disse Veje her, efter Slottets Forfald efter 1660 heller ikke; derimellem ligger da Vejenes Funktionstid, men formodentlig er de opgivet længe før 1660, for den brolagte, saakaldte »Schweder Kettinks Vej«, der maa antages at stamme fra Tiden omkring 1500-1525, krydser hen over et Par af Vejsporene og er altsaa yngre end deres Opgivelse. Iøvrigt er denne Forekomst af særlig Interesse ved, at den findes i Klippeterræn, hvor Sporet først har maattet ryddes for Blokke, og man med dem ofte har spærret gamle, allerede da forladte Sporstrækninger; trods al Rydden af Vejen er man alligevel ikke naaet længere, end at Slotslyng-Sporene har de stejleste Stigninger og Fald paa nogen indtil nu kendt Vejsporforekomst i Danmark. Andre Vejspor findes i Skoven Kalø Kohave ved Kalø Ruiner i Jylland; her laa engang Bregnet By, men den blev opkøbt under Slottet og nedlagt Aar 1313, og i den Anledning blev hele Egnens Vejsystem, der før havde haft Hovedaksen Rønne By-Bregnet By, lavet om, saa det fik sin nye Akse vinkelret derpaa, nemlig Rønne By-Kalø Slot. Den gamle Vej blev glemt og forladt, men endnu minder den der beliggende St. Tobiæ Helligkilde om, at vi staar paa en Vej af fordums Betydning, for det var ved de befærdede Veje, de hellige Kilder fandtes.

Atter andre Vejspor kan med en til Vished grænsende Sandsynlighed henføres til Jernalderen, men om dem vil den følgende Artikel handle.

Af Vejspor, som kan dateres sikkert til Jernalderen, skal jeg her fra Danmark nævne »Gl. Ondsild Bro«, Vest for Hobro. Fra begge Sider fører her talrige Hulveje ned til en Snævring i Ondsild Aa's Dal, og i selve Engen er der fremgravet en brolagt Vejdæmning, som udgør en Del af samme Trafiklinie som Hulvejene, og som gennem Fund af Lerkarskaar er dateret til Tiden kort efter Kristi Fødsel. Fra Sverige, hvortil Undersøgelserne sidste Sommer blev ud-

strakt, skal jeg anføre 3 andre Tilfælde: Ved Vallhagar paa Gotland ligger Vejsporene i et saadant Forhold til Grave og Agerfelter fra sidste Aarhundrede før Kristi Fødsel, at de maa være ældre end eller samtidige med disse. Ved Valsgårde i Uppland fører en Hulvej frem mellem Gravene paa en Stormandsgravplads fra yngre Jernalder, og Udgravning har vist, at Vejen ikke kan være yngre end nogle Grave fra ca. Aar 600 e. Kr. F. Og paa Bjerget Kolmården i Östergötland fører en tydelig Hulvej op til en Bygdeborg, Torsborg, hvis Anvendelse som Forsvarsværk falder omkr. 400-600 e. Kr. F. Der findes saaledes Beviser nok for, at tusind-aarige Hulveje endnu kan være bevarede i udyrket Terræn, og saa vilde endnu langt ældre Forekomster lige saa godt kunne bevares, hvis de har eksisteret; men har de det? Vi ved endnu saa lidt om Samfærdsel og Vogne i Stenalderen og Bronzealderen, at det er ganske uvist, om Betingelserne har været til Stede for Dannelsen af Vejspor og virkelige Hulveje. Jeg skal dog beskrive et Tilfælde, hvor Muligheden er til Stede for, at Vejene gaar helt tilbage til yngre Stenalder, d. v. s. saa langt tilbage, som der formodentlig har eksisteret Vogne i Danmark.

Tæt Vest for Farum By i Nordsjælland findes en Jættestue, og to Dysser har der været lige ved. Paa begge Sider af Jættestuen løber Vejspor ned mod Engen ved Farum Sø's Vestende, og man kan regne ud, at Overgangen her maa have haft en Mellemstation paa den lille Dronningholm midt i Engen, men dennes Overflade er én eneste stor Boplad fra yngre Stenalder, samme Tid som Jættestuen og Dysserne. Fortsætter vi nu over til den sydlige Engkant, møder vi her en Vifte af ikke mindre end 10 Hulveje op over Skrænten i Farum Kirkeskov, og som parallelle Vejspor kan de følges en halv Kilometer sydpaa; imellem Sporene træffer vi først her en Runddysse, senere en Langdysse, og den førstnævnte ligger endda ved et Vejspor, som øjensynlig kun fører til den, og daarligt kan udtydes som andet end den Vej, ad hvilken Dyssens Sten oprindelig er slæbt til Stedet. Selv om selve de forhaandenværende Hulveje ikke med fuldkommen Sikkerhed kan dateres til Stenalderen, saa viser dog Oldtidsmindernes Anbringelse ved Vadestedet, at dette har været kendt og anvendt allerede da. Paa den anden

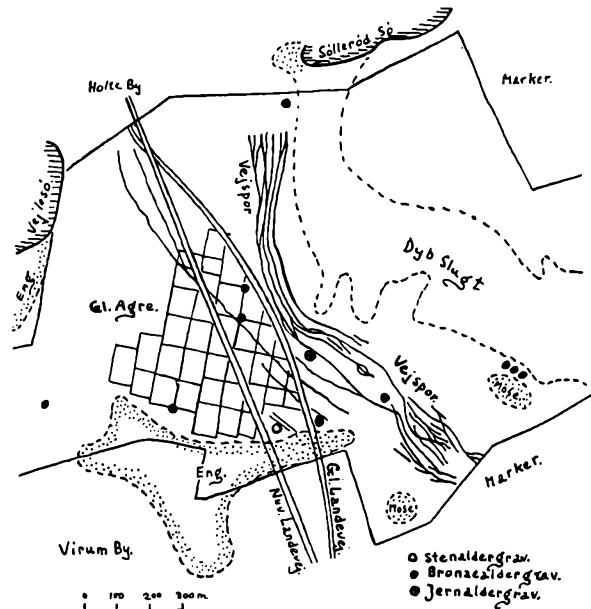

Hulvejene ved Drastrup paa Djursland.

Side har det været brugt endnu i Vikingetiden, da Stednavnet Farum opstod, idet dette Ord betyder »Ved Overgangene«.

Til Slut skal omtales to Vejsporssystemer, hvis Datering er endnu usikrere, men som ligeledes synes at hidrøre fra Oldtiden. Ved Sevel Søgaard mellem Flyndersø og Stubbergaardssø i Vestjylland mødes Vejspor fra ikke mindre end 6 forskellige Retninger, saa de danner en hel Stjerne med Vadestedet over Stubberaa som Centrum; og just her har man gennem Stednavnestudier kunnet lokalisere en Helligdom fra den hedenske Tid. Og i Geelskov, Nord for København, findes et endnu mere imponerende Anlæg. Ældst er her tre Runddysser og 6-8 Bronzealders Gravhøje; dernæst følger et System af Oldtidsagre fra ældre Jernalder, strækkende sig over mere end en Kvadratkilometer; Vejsporene er yngre eller delvis samtidige med disse Agre, men overskæres af den yngre, middelalderlige Landevej, som igen overskæres af den nuværende Hillerød-Landevej; alle Systemets enkelte Dele griber ind over hinanden, saa man kan se i Terrænet, i hvilken historisk Rækkefølge de er kommet. Hvad angaar selve Vejsporene, saa danner de en bred Zone af op til 18 parallelle Køreveje paa begge Bankens Skraaninger, men oppe paa Topfladen, hvor en Slugt skyder sig ind fra Siden, kniber de sig sammen, saa der kun er tre Spor der. Denne Sammenknibning kan kun skyldes, at man maatte tage Hensyn til Agrene til den anden Side, og disse har da været i Funktion, da Vejene dannedes. Dog er der ogsaa nogle af Sporene, som er yngre end Agrenes Opgivelse og skærer midt ind gennem dem. Ved hele dette System af forskelligartede Oldtidsminder fra forskellige Perioder bliver Geelskov, naar Opmaaling og Undersøgelse engang er afsluttede, et Omraade af stor Betydning for dansk Oldforskning.

Endnu er det, som tidligere nævnt, for tidligt at slutte noget almindeligt ud fra disse Undersøgelser, men vi synes dog at skimte visse Hovedlinier allerede. Oldtidens Vejspor synes at være bredere end den nyere Tids; kunstig Gravning og Tildannelse af Vejen synes først at være opstaaet i Ler- og Klippeterræn, mens de lettere Jorders Vejspor blot er opstaaet ved Slid paa den naturlige Overflade; Vejsystemerne falder i visse Hovedtyper, uden at vi dog ved, om der er nogen Tidsforskel mellem dem: Der er »Stjernesystemet« som ved Sevel Søgaard, »den enkelte Vifte« ned mod et Vadested som Fuglesangen paa Bornholm, Drastrup Marie Magdalene paa Djursland, »Dobbeltviftesystemet«, hvor to Vifter mødes med Spiderne i eet Vadested, f. Eks. ved Farum og Ondsild, »Spidsovalsystemet«, hvor et enkelt Spor deler sig op i mange for senere at samles til eet igen, som i Hammershus Slotslyng, og endelig »Zonesystemet« med de mange parallelle Spor i Geelskov og paa den midtjyske Hærvej. Og vi kan til Slut af Smaadetailler af Opmaalingerne følge de kørendes Reaktion paa en stor Sten, der ved Sliddet viser sig midt i Vejen, paa et Spor, der er blevet slidt for dybt ned, vi kan se Rytteren vige op paa Siden, naar han møder en Vogn i Hulvejen, og to Vogne passere hinanden ad »Vigespor« i Systemet, og da disse Vigespor tit ligger saadan paa en Strækning, at man ikke kan se den anden Ende af »Afvigelsen«, maa man have haft en fast og

Skitse af de vigtigste Mindesmærker i Geelskov.

af begge de mødende Parter kendt Regel for, til hvilken Side man skulde vige af, men om det har været en Højrekørsel eller Venstrekørsel, der har hersket her i Landet i Oldtid og Middelalder, ved vi ikke.

Som man ser rejser disse Vejsporundersøgelser et stort Antal Spørgsmaal, ikke blot af kronologisk, men især kulturhistorisk, vejteknisk og færdselsteknisk Art, og forhaabentlig kommer den Dag, da vi kan erklære dem alle for besvarede.

Poul Simonsen.

VERSET

Det kan somme Tider svimle
for Forstanden!
Tænk hvor lidt vi vilde vide
om hinanden,
hvis vi ikke var saa ubegrænset
snedige,
at vi straks fik det at vide
fra hintredie.

Piet Hein.

Kongenshus PAA ALHEDEN

En gammel Slægtsejendom

(Sluttet)

Tiden gik, og Regeringen forberedte sit bekendte Projekt angaaende Alhedens Kolonisation ved indkaldte Tyskere, hvoraf de første, der kom fra Chur-Pfalz, naaede Viborg den 15. Oktober 1759. Dagen efter førte ovenfor nævnte Hans de Hoffman dem ud paa Alheden, og den 25. Oktober aflagde Selskabet paa Rejse fra Knudstrup til Sejbæk Besøg hos von Kahlen i Kongenshus. Man lod Tyskerne vide, at det var Amtmand *Heinens* Vilje, at der skulde bo to tyske Familier Vinteren over hos von Kahlen. Hvad Senge til dem angik, da var der to i Huset, hvoraf den ene brugtes af von Kahlens Folk, medens den anden kunde overlades til en Familie for 2 Skilling pr. Nat. Tyskerne bad dog om at maatte forkaanes for den Ordning, siden de ej vilde staa under von Kahlens Kommando, men arbejde for sig selv paa den Maade, de fandt bedst til Jordens Dyrkning. Projektet blev da ikke til noget.

Fra 1760 haves et udmærket Kort over Alheden, dateret 18. November og tegnet af Enkedronning *Sophie Magdalenes* Lakaj *Henning Stiwitz*, der var blevet Embedsmand ved Tyskerkolonien. Kortet viser »Cap: v. Kaalens wohnung« med »Lille Jenses wei« nede i »Store Dahl« og Christen Jensens for egen Regning opførte Hus, betegnet som »Krughaus« oppe paa Bakken ved Ahlvejen. Aaret efter foreligger der et Dokument, dateret »Königs Haus in der Ahlheyde 26/3 1761«, skrevet af von Kahlen selv, hvori han gør Rede for, at han fra 1755-1760 af Kongen »zum Bau des Ahlheyde« ialt havde modtaget 1700 Rd., deraf i de første tre Aar — vel mest til Husets Opbygning — 1208 Rd. I det hele taget var Besværet med Kongenshus ved at gaa ham over Hovedet, og samtidig begyndte der at indgaa Klager over ham som Landmaaler. I 1763 frasagde han sig da Stedet efter med sine egne Hænder at have opdyrket et ret vidtløftigt Stykke Land, og den 16. Februar 1765 blev han afskediget som Landmaaler. Han flyttede derefter til København og ansattes den 2. April 1767 som Chef for Garnisonskompagniet paa Fladstrand Fæstning, i hvilken Stilling han døde den 2. Februar 1774 og blev begravet i Dronninglund.

Efter at von Kahlen i 1763 havde frasagt sig Kongenshus, blev Stedet med Approbation af 24. Marts 1764 paa 6 Aar bortforpagtet til Christen Jensen i Ansbjerg eller »Aunsbjerg«, som han altid selv kaldte sin Ejendom. Han modtog Kongenshus forsynet med 6 Stude, 44 Rugnege, 21 Bygnege, 33 Bundter Bygknipper, 160 Bundter Rugstraa, 6 Tdr. og 7 Skp. Rug af første Kærv og 11 Tdr. og 7 Skp. Rug af anden, tredie og fjerde Kærv samt Gødning. Den aarlige Afgift blev ansat til 28 Rd., som Christen Jensen

til Hedens Fordærv hurtigt fandt paa at indtjene ved at skære »Skoetørf« til Salling i Stedet for at svare Beløbet af Jordens Afgrøde.

Ved Auktion den 31. December 1764 solgtes de af von Kahlen brugte Møbler m. m., hvilket indbragte den kgl. Chatolokasse 66 Rd. 24 Sk.

Christen Jensens Arbejde med Kongenshus gik ikke saa glat. Ved en stor »Hedebyrnde« i Juni 1765 blev han tilføjet saa stor Skade paa Kongenshus' Jorder, at man blev nødsaget til at nedsætte hans aarlige Forpagtningsafgift til 18 Rd., og selv dette Beløb havde han vanskeligt ved at klare. 1766 raadede man til, da det endnu ikke var bestemt, om Kongenshus eller Ansbjergshus skulde blive staaende for Fremtiden, at førstnævnte blev bortsolgt, eftersom ingen dansk Familie, grundet paa Husets Indretning, vilde fæste eller leje det. Til Gengæld burde Kongen saa afkøbe Christen Jensen Ansbjergshus, som han havde bygget paa Kongens Hede. Foreløbig skete der dog intet, og Christen Jensen blev ved at ture med saavel Ansbjergshus som Kongenshus. I 1768 forlyder det, at han paa Kongenshus' Jorder endog ikke avlede den isaaede Sæd, og selve det store og brede Hus, hvori ingen boede, blev mere og mere medtaget af Vejr og Vind. Da Christen Jensens 6-aarige Lejekontrakt imidlertid vilde udløbe 1. Maj 1770, maatte man i Tide træffe Foranstaltninger til en Skelsætning mellem Jorden til Ansbjergshus og Jorderne til Kongenshus og Grønhøj By. Allernemmest vilde det være, om man kunde formaa Christen Jensen til at afhænde sin Ejendom til Kongen, hvad han ikke syntes at være uvillig til, og man raadede derfor igen 1769 Regeringen til at sælge von Kahlens brøstfældige Hus, som man befrygtede snart vilde falde ned, og hvori ingen vilde bo, før det blev nedbrudt og ombygget. Pengene, der indbragtes ved Salget, kunde saa anvendes til Køb af Bygningerne til Christen Jensens Bedrift Ansbjergshus og Christen Jensen selv faa Stedet udlagt som en anden Kolonist. I et Brev, dateret »Aunsberre 27/6 1769«, meddeler Christen Jensen, at han gerne vil sælge sit Hus til Kongen, hvis denne vil give ham 200 Rd. for det, hvilket Beløb han da vil anvende paa Stedet, hvis han til Gengæld maa beholde Kongenshus. Han oplyser videre, at han i saa Tilfælde med Kongens Tilladelse vil nedbryde von Kahlens Hus, da det »er forderfven af Vinden, saa det vil skilles ad, og ieg ved Icke naar Vinden vil kuld kaaste det«, og til Gengæld siden bygge et godt Hus i Stedet for. Endelig ønsker han, at hans Børn maa faa Stedet i Fæste efter ham, og at der snarest maatte sættes Skel mellem hans og Grønhøj Bys Jorder. Man tør dog

ikke gaa ind paa hans Bøn om at faa Kongenshus skænket, men raader nok en Gang til, at Kongenshus bliver solgt til Bortførelse og Ansbjergghus til Gengæld købt. Christen Jensen bør da, naar Forpagtningen er til Ende, udvises et lille Stykke Jord til Ansbjergghus. Iøvrigt mener man, at Christen Jensens Forpagtningsafgift er altfor ringe mod den Skade, som hans Tørvegravning tilføjer Jorden, og det, han dyrker af Heden, er ikke af nogen Betydning.

I September 1769 blev der endelig draget Skel mellem Jorderne til Ansbjergghus, Kongenshus og Grønhøj By, og efter Regeringens Beslutning skulde Kongenshus med Bygninger, Have, Indhegninger, Agerjord og lidt Eng samt Damme og Vandsteder sælges ved offentlig Auktion den 30. September s. A. Auktionsvilkårene blev publiceret viden om saavel paa Kirkestævne som paa anden Maade, men det var kun en faatallig Forsamling, der havde givet Møde i Kongenshus hin 30. September Kl. 1 Slet, da Herredsfogden *Peder Kold* fra *Harrestruplund* aabnede Auktionen. *Christen Jensen*, Major *Friedenreich* til *Palstrup* og Gehejmeraad, Amtmand og Baron *Werner Rosenkrantz* til *Krabbesholm* bød hverandre op. Budene begyndte paa 150 Rd. og steg langsomt til Baron Rosenkrantz' Bud paa 195 Rd., og da intet højere Bud faldt, blev Ejendommen tilslaaet Baronen for dette Beløb. Regeringen vilde imidlertid ikke approbere dette Salg og gav Ordre til Afholdelse af ny Auktion. Endelig ved den tredje Auktion blev Kongenshus solgt for højeste Bud til Christen Jensen, der mod 312 Rd. som Betaling fik kongeligt Skøde, dateret paa Gottorp Slot 3/7 1770, paa Stedet, samtidig med at der blev tilstaaet ham 15 Aars Skattefrihed.

Trods Skattefriheden maatte Christen Jensen allerede 1772 pantsætte sine Ejendomme paa Ahlheden til Baron Rosenkrantz, og den 6/5 1774, 3 Maaneder efter at Kaptain von Kahlen havde draget sit sidste Suk paa Fladstrand Fæstning, afstod Christen Jensen mod 600 Rd. som Betaling Ejendommene til Grev *Adam Frederik Trampe*, der 1773 havde købt Krabbesholm af Baron Rosenkrantz. Christen Jensen flyttede selv til *Høstrup*, og et nyt Afsnit i Historien vedrørende Kongenshus og Ansbjergghus begyndte.

Grunden til, at Greven paa Krabbesholm i det hele taget havde villet købe denne saa afsides og langt fra Hovedgaarden beliggende Hedeejendom, var uden Tvivl den, at han herfra til Hovedgaardens Behov kunde skaffe sig Ildebrændsel, hvilket var en sjælden Vare i Salling. Endnu inden Christen Jensen i 1774 havde solgt Ansbjergghus med Kongenshus til Krabbesholm, havde Herremanden som Panthaver i Ejendommen ca. 1772 bortfæstet den til en ung Mand *Jens Sørensen Dahl*, som derpaa sammen med sin Hustru *Lisbeth Kristine Pedersdatter* tog Stedet i Brug. Fæstebrevet, der blev udstedt i den Anledning, findes omtalt i Registret til Krabbesholm Fæsteprotokol 1733-1845, men de Sider i selve Protokollen, hvor det skulde være indført, er desværre udrevet, saa der altsaa ikke kan gøres nærmere Rede for, under hvilke Betingelser *Jens Sørensen Dahl* har tiltraadt Ejendommen. En Jordebog over Krabbesholm med underliggende Bøndergods fra 1779 oplyser imidlertid, at der af Stedet, som forøvrigt endnu ikke var ansat i Hartkorn, aarlig skulde svares 10 Rd. i Land-

gilde. Von Kahlens store, øde og forladte Hus sank efterhaanden helt i Knæ for Vindens Slag og de skaanselsløse Efteraarstorme, og dets stolte Navn blev lidt efter lidt blandt Egnens Befolkning overført paa det egetømrede Ansbjergghus, hvis eget Navn samtidig dermed glemtes. Endnu 1803 bruges Navnet Ansbjergghus, men forsvinder derefter helt i de gamle Dokumenter.

Jens Sørensen Dahl og hans Hustru var henholdsvis ca. 35 Aar og ca. 32 Aar gammel, da de sammen med deres lille Datter *Karen* drog ind i deres fremtidige Hjem under Egebælkerne i Christen Jensens Hus paa den vildene Alhede, og det var alt andet end blide Kaar, der ventede dem og deres Efterslægt paa dette ensomme Sted. Udenfor de smaa sandpiskede og solbrændte Ruder strakte Alheden sig til alle Sider. Bortset fra Tyskerbyerne, der var skudt op derude Syd paa, strakte Alheden sig milelangt fra det gamle Overfartssted Hagebro mod Nord til Bøgelund ved Karup Sogns Grænse mod Syd. Milebredt bølgede Lyngen fra langt hinsides den store løbningsblanke Karup Aa mod Vest til Finderup og Knudstrup mod Øst. Alt var Hede, og Heden var, som vi har set, ikke Menneskenes Ven. Den var i sig selv nøgen og ufrugtbar og tjente desuden ofte som Opholdssted for vilde Dyr og allehaande Skarnsfolk. Som Brandenburg var blevet kaldt det hellige romerske Riges Sandbøsse, kunde Alheden passende betegnes som det danske Monarkis tilsvarende Genstand. Dertil kom Frygten for de vilde Dyr, der endnu paa den Tid i ret stort Tal levede i Jyllands Hedeegne. Saa sent som en Martsdag 1763, da den 20-aarige *Eva Maria Schønbeiterin* fra Grønhøj var gaaet ud paa Alheden med Tyskerkoloniens Faareflok foran sig, havde Ulvene i Taagen og Mørket sønderrevet 77 af Faarene, og stadigvæk lurede disse blodtørstige Vilddyr i Alhedens Dale og Lavninger eller strejfede rundt paa dens vidtstrakte Flade. Kæltringer og andre Landstrygere, der ofte var Ugerningsfolk, var ogsaa paa Færde. Hjemstavnsdigteren *Thomas Kristensen* fra *Knud* (Taarup Sogn) skriver i sin efterladte, utrykte Digtsamling »Gyvel og Revling«:

Frem Taterflokken over Heden ased'
med Hundespand ad trælsom Hedevej,
de dagelang ved Solskinsskrænten dased',
de havde Tid til Fest, det hastede' ej;
selvbuden Gæst i enlig Hedegaarde,
Tyvagtighed og Tummel, Svir og Drik, —
men deres Levevilkaar var og haarde,
og deres Færden og en Ende fik.

Blandt Hedernes omstrefjende Elementer maa fra hin Tid navnlig nævnes den over hele Jylland frygtede Røverkvinde *Anne Margrethe Sørensdatter*, kaldet »*Lange Margrethe*«, hvis staaende Talemaade, naar hun en sen Kvæld mødte sit Offer i en eller anden trang Hedeslugt, ifølge Sagnet skal have været: »Bare rolig min Snut, det er kun et lille Snit under Hagen«. En Oktoberdag 1774 overfaldt hun med sit Slæng ved højlys Dag *Christen Jussen* i *Sjørup*, en halv Miles Vej Nord for Kongenshus. Landstrygersken blev den paafølgende Nat sammen med sin Søn paagrebet i *Fly By* og ført til Krabbesholm. Disse og mange flere Begivenheder af lignende Art har været med til at farve det

daglige trælsomme Liv for Familien i det ensomme Kongenshus, der mere end nogen anden Ejendom laa udsat for saavel de vilde Dyrs som Ugerningsfolks Efterstræbelser.

Med Flid og Paapasselighed tog Jens Sørensen Dahl og hans Hustru Arbejdet op, og i en Indberetning af 8/12 1778 oplyses det, at de dette Aar i Kongenshus havde en Besætning paa 2 Heste, 1 Stud, 2 Køer og 10 Faar. Samme Aar var der paa Ejendommen avlet 15 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg, 5 Tdr. Havre, 1 Td. Boghvede, men ingen Kartoffler, og Jens Sørensen Dahl havde saaet 6 Tdr. Rug til næste Aars Høst og brudt 1 Ager op af Heden. Børneflokket forøgedes efterhaanden. Sønnen *Søren* var allerede blevet døbt i Sønner Resen Kirke 27/2 1774, og i 1775, 1778, 1780 og 1782 fulgte henholdsvis Børnene *Mette Cathrine*, *Peder*, *Ole* og *Marie Cathrine* efter. Fadderne til disse Børn viser, at Familien i Kongenshus plejede Omgang med *Thomas Poulsen Langemarck*, der fra 1774 havde ejet *Sejbæk*, samt med Beboerne i Sønner Resen, men ikke med Befolkningen i Resenfelde og Grønhøj. I 1785 skiftede Herskabet, idet Grev Trampe dette Aar skødede Krabbesholm med underliggende Gods for 40,000 Rd. til den velagtede Mand *Hans Rasmussen*. Jens Sørensen Dahl nævnes i den til Skødet medfølgende Jordebog som Fæster i Kongenshus med sin aarlige Landgilde paa 10 Rd., og ud over disse Penge synes Ejeren af Krabbesholm ikke at have noget Krav paa ham, da det 1791 oplyses, at *Hans Rasmussen* for egen Regning aarligt skærer 72 Læs Hedetørv ved Kongenshus paa Alheden, som Hoveribønderne henter hjem til Herregaarden.

Karakteristisk for Stedets afsides Beliggenhed kan nævnes, at Præsten *Hans Clausen* i *Vroue* ved Folketællingen 1/7 1787 ganske har glemmt at tælle Familien i Kongenshus med. En Del Færdsel ad Alvejen har der dog sikkert været, og ovre paa den anden Side af Stordalen løb Adelvejen mellem Holstebro og Viborg, ved hvilken Sejbækgaarden 1793 fik bevilget Krohold, dog uden Ret til Brændvinsudskænkning og Udskænkning til Egnens Befolkning.

Imidlertid voksede Børnene i Kongenshus op og kom efterhaanden ud at tjene blandt fremmede. Den ældste Søn

Søren blev 1795 Soldat ved det nationale Infanteri, og 1799 blev *Peder* Landrekrut ved 2. jyske Infanteriregiment. Samme Aar ægtede Datteren *Mette Cathrine* (døbt 25/5 1775) den 21. Marts i Sønner Resen Kirke Ungkarl *Palle Larsen* (døbt i Mønsted 22/9 1776), Søn af *Lars Sørensen Sovsø*, og Ægteparret blev bosiddende hos Jens Sørensen Dahl og Lisbeth Kristine i Kongenshus. *Palle Larsen* havde som Dreng tjent paa Hald, og medens hans ældre Brødre *Jens* og *Niels* allerede 1787 rømte fra Hjemstavnen for at undgaa Soldatertjenesten, blev han selv 1798 Rekrut ved Garden til Fods, men samme Aar hjemsendt paa Grund af Svagelighed. Efter sit Giftemaal og det første Barn Datteren *Elisabeth Kristines* Daab 19/5 1799 tjente han og Svogeren *Peder* 1800 hos Herskabet paa Krabbesholm. Ved Folketællingen 1/2 1801 var *Peder* og Broderen *Ole* begge Ladekarle samme Sted, medens *Palle Larsen* var vendt hjem til Konen og sine to Børn *Elisabeth Kristine* og *Jens* (døbt 17/8 1800) i Kongenshus. Samme Aar blev *Ole* Soldat ved 1. jyske Infanteriregiment.

I 1804 blev Kongenshus endelig af Kammerraad *Gjörup* efter kgl. Resolution ansat i Hartkorn til 1 Td. 3 Skp. 3 Fdk. 1/2 Alb., og Ejendommens Værdi pr. Td. Hartkorn blev anslaaet til 150 Rd. Jens Sørensen Dahl var da en Mand paa 67 Aar, og den 24/4 1804 fik *Palle Larsen* af *Hans Rasmussen* paa Krabbesholm udstedt Fæstebrev paa Ejendommen. Aftægtskontrakten med hans Svigerforældre udviser, at han maatte have Kongenshus i Fæste paa Livstid mod at svare Skatterne og i Stedet for den aarlige Landgilde paa 10 Rd. paa Stedet grave, røgte og stakke Hedetørv til Krabbesholm. Aaret efter døde *Lisbeth Kristine Pedersdatter* og blev begravet paa Sønner Resen Kirkegaard den 14. Juli, 65 Aar gammel. Samme Aar den 2/10 blev *Palle Larsens* tredje Barn, Datteren *Else Cathrine*, døbt, og Faderen nævnes som »Fæster af Kongenshus paa Alheden«. Senere døbt 1806, 1809, 1811, 1814 og 1817 henholdsvis Børnene *Laust*, *Jens*, *Elisabeth Kierstine*, *Johanne Marie* og *Karen Marie*. Fadderne til disse Børn viser, at Forældrene foruden Familien ogsaa plejede Omgang med Folkene i Sejbæk og nu ogsaa med forskellige af de tyske Kolonister i Resenfelde.

I Anledning af den paatænkte nye Matrikulering blev Kongenshus med Jorder opmaalt fuldstændigt i 1815 af *J. Raben* og fik Nr. 1. Stedet omtales som et enligt Hus, hvis Jorder laa samlet omkring Bygningerne og udgjorde 14,811,000 Kvadratalen eller knapt 1058 Tdr. Land. I reduceret Maal var Jordernes Indhold 93,060 Kvadratalen eller ca. 6 1/2 Tdr. Land, hvis nye Hartkorn 1844 blev ansat til 1 Td. 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Fire Aar efter døde Proprietær *Hans Rasmussen* paa Krabbesholm, og Ejendommen overgik til hans tre Børn *Hans*, *Christiane* og *Rasmus Rasmussen*, hvoraf *Christiane* var gift med *Jens Dalsgaard* og 1824 ved ham blev Moder til den senere saa kendte Kunstmaler *Christen Dalsgaard*.

Grundet paa *Palle Larsens* tiltagende Svagelighed fik hans 23-aarige Søn *Jens Pallesen* ifl. Lægdsrullen i 1823 Lov til at maatte betragtes som »svag Mands Søn« og undgik paa den Maade at blive Soldat. Han forblev hjemme hos Forældrene og oplevede saaledes hin Sommerdag 1825, da der

Von Kahlens Brønd ved Kongenshus 1949.

paa den sydlige Del af Alheden ude ved *Havredal* opstod en Brand, der med Vinden i nordvestlig Retning bredte sig knitrende og buldrende frem mod Grønhøj og Kongenshus. Himlen farvedes sort af de fremvæltende mægtige Røgmasser, og som springende Vilddyr kastede de røde Flammer sig frem over den knastørre Lyng og Lav. Selv om en Valdemar Neiendam med sin Pensel vilde have kunnet fastholde Farverne i dette mægtige Natursceneri, vilde et saadant Maleri dog kun i ringe Grad kunne gengive den fulde Uhyggestemning, der med Røgen, den svedne Brandlugt og Ildskæret bredte sig over Fjends og Ginding Herreder og langt ind over Sallingland. Endog i mange Miles Afstand var alle klar over, at det var »Skaa'brinn« der ude sønder paa. Menneskemagt formaaede saa godt som intet mod de Naturkræfter, som en kaad Drengueforsigtighed havde sat i Bevægelse; men et pludseligt og voldsomt Regnskyl gjorde Ende paa Ødelæggelsen, inden Flammerne havde naaet Kongenshus' Markskel.

Palle Larsens Hustru *Mette Catbrine Jensdatter* døde den 21. September samme Aar, 48 Aar gammel, og en Maaned efter kom Proprietær *Jens Dalsgaard* den 20. Oktober agende fra Krabbesholm til Kongenshus for at forrette Skiftet efter hende. Det viste sig, at der intet blev til de 7 efterlevende Børn at arve. Endnu samme Aar, den 21. November, døde den gamle *Jens Sørensen Dahl* i en Alder af ca. 88 Aar efter i 20 Aar at have levet som Enkemand i Kongenshus. Om hans efterlevende Søn *Ole Jensen Dahl* kan fortælles, at denne fra 1801 til 1817 var Soldat ved 1. og 2. jyske Infanteriregiment og var et Stykke Tid af denne lange Tjeneste med det danske Auxiliærkorps til Frankrig. Efter Hjemkomsten førte han en omtumlet Tilværelse i København og rundt paa Sjælland, hvor han den 8/10 1831 i *Kirke Syv Kirke* blev gift med den ca. 40-aarige *Johanne Andersdatter*, Datter af Gaardmand *Anders Hansen* i *Ramsømagle*. Ægteparret fik ingen Børn og kom 1838 til Vroue, hvor han døde i Fattighuset 1854. Han var en Kraftkarl med en lidt voldsom Karakter, og Sagnet har spundet sine mange Traade om hans Skikkelse.

Efter Moderens og Morfaderens Død giftede Palle Larsens hjemmевærende Søn *Jens Pallesen* sig den 11. April 1826 i Daugbjerg Kirke med *Mette Nielsdatter* (døbt 11/9 1794) fra Sovsø, Datter af Gaardmand *Niels Nielsen*, kaldet *Fisker*. Palle Larsen overlod mod Ydelse af Aftægt Bedriften til Sønnen og dennes Hustru, hvis førstefødte Barn, Datteren *Bodil Kirstine*, blev født 1/8 1826. Ved Daaben af denne Datter kaldes Forældrene »Beboere af Kongenshus og Bønderfolk«.

Tre Aar efter døde Palle Larsen i Kongenshus den 1. April 1829, 54 Aar gammel, og den 5. Maj mødte Prokurator *Øllgaard* fra Skive som konstitueret Skifteforvalter i Kongenshus. Der gjordes Rede for Bønnenes Opholdssteder, og *Jens Pallesen* afleverede Faderens Livsfæstebrev af 24/4 1804. Skiftet blev sluttet den 30. samme Maaned, men heller ikke denne Gang blev der noget at arve. Lige før Jul, den 18. December samme Aar, blev *Jens Pallesen* Broder *Laust Pallesen Dahl* indkaldt som Soldat ved det slesvigske Kyrasserregiment i Horsens og efterfulgtes den 30/6 1832 til samme Afdeling af sin yngre Broder *Jens*.

Efter Faderens Død kunde *Jens Pallesen* ikke længere betragtes som »svag Mands Søn« og fik derfor paa Sessionen 1830 Paalæg om til næste Session at legitimere sig som Gaardbruger, hvis han vilde gøre sig Haab om at undgaa Soldatertjenesten. Han fik derfor udvirket, at han den 10/10 1830 af *Jens Dalsgaard* paa Krabbesholm og dennes Svoger Pastor *Rasmus Rasmussen* i Haasum fik udstedt Fæstebrev paa Kongenshus mod aarlig at grave, røgte og stakke 80 Læs Hedetørv til Krabbesholm. Med dette Fæstebrev i Haanden klarede han Frisag paa Sessionen 1831. *Jens Pallesen* og *Mette Nielsdatter* fik ialt fire Børn sammen i deres Ægteskab, nemlig tidligere omtalte *Bodil Kirstine* (f. 1826) samt *Mette Catbrine* (f. 1828), *Mette Marie* (f. 1832) og *Niels Jensen Dahl* (f. 1830). Ved Folketællingen 18/2 1834 var *Laust Pallesen Dahl* kommet hjem fra sin Tjeneste ved »di Haassens Hæjstfolk« og opholdt sig som ugift Karl hjemme hos Broderen *Jens Pallesen Dahl* i Kongenshus; men før 1840 havde han faaet overladt et Stykke af Kongenshus' Jord nede i Stordallen, hvorpaa han byggede sig en Ejendom, der blev kaldet »Lille Kongenshus«. Senere flyttede han en Del rundt og endte sine Dage i et Hus paa *Egelund Hede* (Haderup Sogn) den 31/10 1891. Han blev i Lighed med Morbroderen *Ole Jensen Dahl* en Skikkelse, om hvilken der siden fortælles mange karakteristiske Historier. Han mindedes altid med Stolthed sin Tjenestetid som Kyrasser og bevarede sit robuste Livsmod og sin umiddelbare Livsglæde helt op i Alderdommens Dage. Som meget gammel Mand dansede han en Høstaften Polka med sin Hustru *Maren Knudsdatter* paa *Niels Peder Sangilds* Stuegulv i *Egelund*. Broderen *Jens Pallesen den yngre* blev hjempermitteret fra det slesvigske Kyrasserregiment 1840, giftede sig kort efter med *Ane Marie Sørensdatter* fra Daugbjerg og blev Husmand i *Hessellund* i Haderup Sogn. En Begivenhed, der kastede en dyb Skygge af Uhygge over Egnen, skete 3. Paaskedag den 17. April 1843, da Gaardmand *Christen Jacobsens Datter Maren Christensdatter* Kl. 3 om Eftermiddagen paa Vej fra sit Hjem i *Høggild* til sin Tjeneste i Daugbjerg et Par Bøsseskud fra Kongenshus blev ind-

FYENS
DISCONTO
KASSE
ODENSE
STIFTET 1846

DANMARKS ÆLDSTE PRIVATE BANK

hentet af en Mandsperson, der rev hende om i Lyngen, satte et Knæ paa hendes Bryst og efter Lange Margrethes Mønster gav hende et Snit over Struben, der dog ikke blev dødeligt. Da man fandt hende, laa hun uden Bevidsthed i Lyngen ca. 60 Alen fra Alvejen. Ugerningsmanden blev aldrig fundet, men en Hyrdedreng fra Sovsø skulde have set en Person stryge over Heden og endda bemærket Spidsen af et Knivsblad, der stak frem af Skintingens Lomme. Endnu mere uhyggelig blev Sagen, da samme Maren Christensdatter den 10. Marts 1845 Kl. 7 om Morgenen fandtes fastpløkket til Møllledæmningens frosne Jord ved *Høgild Mølle* med en lang hornskaflet Kniv gennem venstre Haand og et Snitsaar over Struben. Heller ikke dette formodede Overfald blev nogen Sinde opklaret.

Jens Pallesen Dahls Søn *Niels Jensen Dahl* blev ca. 1856 gift med *Ane Marie Jacobsdatter* fra Daugbjerg, og dette Ægtepar kom i nogle Aar til at bo hjemme i Kongenshus, hvor Moderen *Mette Nielsdatter* døde 4/12 1857. Jens Pallesen Dahl giftede sig 2. Gang kort Tid efter med Pigen *Agathe Christensdatter*, født i *Sparkær*, Nørre Borris Sogn, 2/10 1819 som Datter af Husmand og konstitueret Skolelærer Christen Jensen, og som i mange Aar havde tjent i Østergaard i Gammelstrup. Hun var en rar og dygtig Kone, der endnu mange Aar efter sin Død med Veneration mindedes af Jens Pallesen Dahls Datterdatter *Johanne Kirstine Laursen* (f. i Hjortedalen 5/7 1857 som Datter af *Bodil Kirstine Jensdatter* og Husmand *Laur Christensen*), der ca. 1867 kom i Huset hos Bedstefaderen og Stedbedstemoderen i Kongenshus for at vogte Ejendommens Faar. Faarene græssede i Stordalen neden for Kongenshus, og den lille Johanne Kirstine var lykkelig, naar Bedstefaderen kom ud til Salsens Gavl og viftede med sin røde Hue til Tegn paa, at hun nu maatte komme hjem med Dyrene. Hun sov inde i Bedsteførdrenes Sovekammer og lyttede gerne til, naar disse halvhøjt laa og læste deres Aftenbønner, hvorved hun selv lærte disse. *Jens Pallesen Dahl døde i Kongenshus 2/5 1874. Ejendommen havde da siden ca. 1772 uafbrudt været i Slægtens Besiddelse.* Enken *Agathe Christensdatter* beholdt Kongenshus i Fæste. Husbonden *Jens Dalsgaard*, der 1832 var blevet Eneejer af Krabbesholm, var død 1870 og efterfulgt af Sønnen *Hans Dalsgaard*, der 1871 solgte Krabbesholm til Ingeniør *N. C. Fugl*, men selv beholdt Kongenshus.

For at klare Bedriften paa Kongenshus maatte *Agathe* stadigvæk holde en Bestyrer, men hun prøvede paa flere Gange at finde en Mand, der vilde overtage Ejendommen og yde hende Aftægt af den. Dette var dog ikke saa let, da Stedet efterhaanden var blevet en Del forsømt, hvortil kom, at hun, der jo selv var Fæster, ikke havde nogen Ret til at afstaa Kongenshus til andre. Der var imidlertid nogle, som mente, at da Fæstet var saa gammelt, og der tillige i mange Aar ikke var blevet svaret noget af Stedet, maatte *Dalsgaard* have tabt sin Ret til Ejendommen. Disse lyttede hun til og afstod derfor paa eget Ansvar 1884 Kongenshus til *Jens Kristian Jacobsen* fra *Nygaard Hede*, der med Hustru og Børn flyttede ind i den østre Ende af Huset, medens *Agathe* selv beholdt den vestre Ende til Aftægtslejlighed. *Jens Kristian Jacobsens Hustru Kristine Andersdatter* døde i Kongenshus 24/6 1894, 41 Aar gammel, hvorefter hen-

des efterlevende Mand og Børnene flyttede bort. Tilbage bag den ludende Gavl sad nu kun den gamle *Agathe Christensdatter*, der dog havde en Del Penge, som hun kunde leve af. Efter en Proces, grundet paa den ulovlige Afstaaelse af Ejendommen, blev hun kort Tid efter sat ud af Kongenshus og flyttede til *Søgaard* i Daugbjerg Sogn, hvor hun døde 15/4 1903 og blev begravet paa Daugbjerg Kirkegaard.

Efter *Agathe Christensdatter* boede ingen mere i Kongenshus. Som von Kahlens Hus nede i Stordalen ca. 100 Aar tidligere efterhaanden var sunket i Knæ for Vejrets og Vindens Angreb, sank nu ogsaa dets Arvtager i Grus og blev helt nedbrudt omkring Aar 1900. Kun Syldstenene og nogle spredte Buske af Syrener og vilde Roser røber nu, hvor Huset laa.

I Foraaret 1913 solgte en Frk. *Dalsgaard* Tomten og Kongenshus Hede til den danskfødte Kommissionsraad *Hans Dall* i *Hamburg*, der paa det udstrakte Areal anlagde en Renpark. Samme Sommer 1913 blev der paa Kommissionsraadens Fuldmægtig *Johannes Bechs* Foranstaltning bygget et stort, gult og solidt egetømret Hus Vesten for Alvejen lige over for den gamle Hustomt, og dette tredie Kongenshus knejser nu paa Bakken og syner langt ud over den brune Alhede, som forud von Kahlens mecklenburgsk-lüneburgske Hus havde gjort det. Efter *Johannes Bechs* Raad købte *Hans Dall* yderligere Jord af de omkringboende Hedeboender, hvorved det tidligere omtalte saakaldte »Lille Kongenshus« nede i Stordalen ogsaa blev købt og nedrevet. Renparken nedlagdes 1922, og kort efter kom hele den store Ejendom i Grosserer *Charles H. Christensens* Besiddelse.

Nu breder Lyngen sig atter tæt over de fattige Agre, som von Kahlen og hans Efterfølgere i Kongenshus med saa stor Møje og Besvær brød op og dyrkede. Lyngen sejrede til sidst og faar vel fra nu til sene Tider uantastet Lov til at staa og hviske om de Tider, der svandt.

P. K. Hofmansen.

Den gensidige Forsikringsforening for Haglskade for Jord- brugere i Sjællands Stift, »Hagl Sjælland«,

er Medlemmernes egen Forsikring, er velkon-
solideret og godkendt af Handelsministeriet,
optager nye Medlemmer uden Indskud. Hen-
vendelse til Foreningens Sogneformænd eller
Foreningens Kontor, under Adresse,

Hagl Sjælland, Bakkegaard, Slaglille pr. Sorø.

Aandsliv i Landbohjem

Melodi: Kær est du Fødeland.

Du Landets Gaard af Stolper, Sten og Straa,
med Eng og Aa, men Mark og Lund og Mose,
du fostred' Mø og Mand fra Oldtid graa,
du freder Fugle, Vildt og vilden Rose.

Og Barnet her saa rigt et Eden fik,
en Have underfuld som Mørgenrøde:
Her Fugleflokket fløj; som sød Musik
paa alle Tunger Kuk og Kalden løde.

Sig Dyrevenner Landbodrenge fandt
ved Hyrdeliv, men ogsaa da tillige:
Natur og Fuglesang hans Hjerte vandt,
saa Barndomslivet blev et Lykkerige.

Hver Høst han Haven gylden-tyngtet saa,
ved Jul i snehvid Nattedragt at drømme
for grønklædt dog ved Vaar igen at staa.
Ej mer hans Sjæl sit Morgenland kan rømme.

Som ung han ensom fulgte her sit Spand
Septemberdage, høstlig-lyse, lange;
i Hallen her af Skov og Sky og Strand
han tænkte Tanker, egne, ny og mange.

Og her kom Kirsten, kom med Blomst om Hat,
med Vid i Øje, Tejne, Øl i Lejle,*)
da ved sit Græsbord alt han syntes sat,
ham hendes Billed Bækken end kan spejle.

Som Mand han her i Livsløbs-Døgnets Dag
med Haand og Aand det Manddomsvirke rejste,
— i Tro og Tvivl, med Tak og tunge Tag —
hvis Kranse let ved Morgensol han hejste.

Der Livsværdier da for Land og By
kom frem paa Ager høj, i Enge bløde:
Ved tænksom Flid hvert Aar en Flora ny
gav Danmark Guld og Folkeglæden Grøde.

Men Høsten her dog ej er ydre alt:
Det sunde Sind her hører skjulte Sange,
og mangen Tanke god i Staden talt
tidt tyst er tænkt ved lyse Landets Vange.

I Oldingaar de Livsforløbet faar
betænkt med Tak nu for dets sande Smykke.
Mens Fremtidshaab var Lys i Ungdomsbaar,
er gode Minder Livets Løn og Lykke.

Kr. Møller.

*) Landbonavne for Madæske og Øldunk.

Et Tilbageblik

I Almanak for det Aar efter Christi Fødsel 1849 findes 64 Fortsættelse af oeconomicke Anmærkninger fra det kongelige Landhusholdningsselskab, Land-Almuen især til Tjeneste.

»Nogle Ord om Runkelroens Dyrkning især som Foder for Malkekvæget.

For at Koen kan give noget i Spanden,
maa den have noget for Tandens!

Dette er vistnok en Sætning, som staar fast! Men det er ligesaa vist, at man ikke alene vinder Mælk, men ogsaa megen og kraftig Gjødning ved et kraftigt Foder til Kvæget, og efter en god Gjøske kommer en god Høst. Man vinder saaledes paa alle Maader ved ej at spare paa Traktementet for Kvæget. Dette indser vistnok de fleste Landmænd; men mange kunde dog ej godt finde dem i Forandringen af den engang vante Skik, at sætte Kvæget paa tør Kost om Vinteren, og man mener, at det allerede er godt, naar Køerne kan gives een eller to Gange Hø om Dagen. Det er imidlertid ganske naturligt, at Køerne, som om Sommeren ere vante til det saftige Græs, ej kunde befinde dem vel ved pludselig om Vinteren at sættes ind paa det tørre Foder; de bleve derved selv tørre, baade paa Krop og Yvere, og om de endog om Vinteren kunde holdes i nogenlunde Stand derved, saa maa dog Mælkespanden lægges paa Hylden næsten i et halvt Aar — og den daglige Indtægt forringes betydeligt. Men spørges der, hvormed skulde vi da fodre, saa at Køerne kunde holdes ved Mælken, naar de bindes ind? Og jeg svarer: De skulde have Søbemaad, det vil sige, de maa have et Saftfoder, der lettest gives dem i Form af Rodvækster. Der er vistnok ikke faa, som have fodret Køerne med Kartofler, men endog forudsat, at Kartoflerne komme til Helbred igen, ere vistnok de fleste enige i, at Kartoffelfoder giver tynd Mælk og slet Smør, ligesom mange paastaar, at man fodrer Køerne magre ved i længere Tid at give dem Kartofler i Mængde. Andre Rodvækster ere ligeledes forsøgte, saasom Kaalrabi og Vandroer (Turnips), men dels meddele disse Mælk og Smør en stram Smag, dels ere de usikre, da de ofte ødelægges af Insekter og Meldug. En Roe, som derimod vilde passe sig for os, er Runkelroen, eller den saakaldte Mongols-Roe. Denne giver et sikkert og meget rigeligt Udbytte, den er et udmærket nærende og sundt Foder, og giver ej alene megen Mælk, men tillige fortrinligt Smør. Runkelroen har saaledes mange Fortrin, der opmuntrer til dennes Dyrkning; den er ogsaa blevet forsøgt paa flere Steder i Landet — ja selv af Husmænd, og dens Ros høres fra alle Sider. Ved efterfølgende Linier vil jeg i Korthed forsøge at angive dens Dyrkningsmaade og dens Anvendelse som Kvægfoder.

Saaledes skriver den gamle Almanak og vejleder sine Læsere, mulig har den ikke haft det læsende Publikum, den fortjente, ialtfald kan det slaas fast, at det varede adskillige Aar, inden Rodfrugtdyrkningen blev almindelig.

Den gamle Have til Kongsgården i Lejre

Af *Abelone Sørensen*, født Nielsen,
Gl. Kongsgård, Lejre.

*Jeg kender en gammel have,
så fuld af minder den står,
den var som en himmerigsgave
for mig under barnekår.
Thi her var læ for den kolde vind
og solen varme fra øst,
og her var lise for sjæl og sind,
var hjertet lidt trangt i bryst.*

*Fortæl mig I dunkle graner
fra den gang, da I var små,
fortæl om de gamle aner
og om den rindende å.
Fortæl, fortæl mig, du stolte lind,
fortæl mig alt, hvad du vil.
Du står nær huset og kikker ind,
nu lægger jeg øret til.*

Linden fortæller:

*Jeg ser, hvor de brygger og bager
fra tidlig morgen til kvæld,
jeg ser, hvor rokken den snurrer,
når dagen igen går på hæld —
Jeg ser over huset mod mark i vest,
hvor slægterne kom og gik.
Jeg ser deres færden i hverdag og fest
og tidernes skiftende skik.*

*De gamle graner fortæller,
at den gang da de var små,
da var den blandt andre haver
den skønneste, her man så —
Thi gangene snoed' sig ud og ind
med trappetrin ned og op,
og her var roser og en jasmin
ved huset på bakkens top.*

*Og asken nede ved hækken
vil også nu snakke med
om Klintebakken ved bækken,
bøndernes vandingsted. —
Karlene kom her med ko og hest,
og piger med krukke og spand,
og her blev snakket — mens sol i vest
gik ned bag det bakkede land.*

*Men allerhelst vil vi dog mindes
en kvinde så ung og net,
af havens urter det kendes,
som om hun blev aldrig træt.
Omkring hende tumled' en barneflok,
småpiger med hue og lin,
og drengene havde ved øret en lok,
som moderen syntes var fin.*

*Sådan det lød for mit øre
fra havens hviskende træer,
mens stille jeg lod mig føre
til henfarne slægters færd —
Tak, gamle have, for mindehær,
min barndoms legested,
trods falmende skønhed jeg har dig kær,
endnu du skænker mig fred.*

Midt i Halvfjerderne blev mine Forældre gift og fik Gaard at drive, og det blev her, der først saaedes Rodfrugter, thi ingen i By eller Sognet havde prøvet dette. Da de første Rodfrugter blev saaet, blev der en Valfarten til Marken, men alle gik hovedrystende derfra, og der hørtes Ord, der sagde: Nu er Chr. da bleven tosset, og: Ja, Marken vil da blive ødelagt, det er da tydeligt. Naa, slet saa galt blev det nu ikke, Fader var ikke bleven tosset, og Marken blev ikke ødelagt. Aar efter Aar blev Rodfrugtmarkerne større og større ved den enkelte, og alle kom efterhaanden med; jeg spurgte engang for nogle Aar siden en Kone om, hvornaar de var begyndt med Rodfrugt. Hun svarede: Ja, Jacob holdt igen, men saa fik vi da endelig begyndt, vi havde nogle faa Rækker i Kartoffelageren. Ja, hvor længe det er siden, jo, nu husker jeg det, det var det Aar, jeg gik med Ole, var det 1880 eller 81; det blev en alvorlig Sag for mig, for Jacob holdt paa, at jeg skulde holde dem rene, og i den Stilling, jeg var, var det vanskeligt. Der var jo

ikke noget, synes jeg, den Gang, der hed Radrenser. Det gik stille fremad, og det hed jo ogsaa, at Mælken fik en daarlig Smag, og saa vilde Smørret ogsaa faa det, men den Paastand faldt ogsaa som mangt andet, der var sagt af dem, der stred mod det nymodens Skidt, som der blev sagt. Rodfrugterne gav selvfølgelig et forøget Arbejde, og det var daarlige Maskiner, der stod til Tjeneste, men disse forbedredes efterhaanden. Det var ind i Halvfemserne, Fader kom ind til en gammel Gaardmand; denne sad i Kostalden og snittede Roer. Saa siger Fader: Du behøver da ikke at skære dem, Kørerne kan da godt tage dem hele. »Ja saamænd«, siger Manden, »men der kan sti ints bløv en hil te hvar«.

Man forstaaer, at denne Mand ikke havde en hel Mark med Rodfrugt. Hvornaar han fik det, eller han ikke opnaaede det, ved jeg ikke, men det varede ikke længe, inden mange havde to Marker med Rodfrugter i et Markskifte.

Jørgen Ledet.

Jagtgaardens Historie

Slægtsgaarden »Jagtgaarden« i Ganløse, Mtr. Nr. 9 a, Ganløse By og Sogn, Ølstykke Herred, Københavns Amt.

Jagten har været en yndet Beskæftigelse for særdeles mange af de Konger, som nævnes i vor tusindaarige Kongerække, men i allerførste Række af alle jagtglade danske Konger kommer *Frederik II.* Han sørgede ikke alene for, at ulovlig Jagt blev straffet, og at Bøndernes store Hundehold blev indskrænket til Gavn for Vildtbestanden, men han er først og fremmest blevet bekendt for sine store mageskifter, hvorved han samlede sig store sammenhængende Jagtarealer. Den mest kendte af Kongens »Fredejagter« — d. v. s. Arealer, hvor han var eneberettiget til Jagten — indrettedes i Nordsjælland imellem Hovedstaden København og Frederiksborg Slot, der var Kongens Yndlingsopholdssted, og gennem »Karcelliets Brevbøger« og »Københavns Lens Jordebøger«, som findes i Rigsarkivet, er det muligt i store Træk at fastslaa, hvorledes Kongen i dette hans nærmestliggende Jagtrevier har skaffet sig Ophold under Jagterne, der ofte kunne trække ud til ud paa Aftenen, saa Overnatning blev nødvendig.

Medens *Frederik II* paa mere afsidesliggende Jagtomraader paa Sjælland og i Jylland ligefrem lod opføre »Jagthuse«, hvori der var Plads baade til ham selv og Dronning Sophie, som ofte ledsagede ham, saa indrettede han det i den nordsjællandske »Fredejagt« saaledes, at 5-6 Bøndergaarde kunne modtage ham og hans Jægere, og een af disse Gaarde var netop *Jagtgaarden* i Ganløse, hvis Historie nedenfor skal følges i store Træk fra 1577 til vore Dage.

Størsteparten af Ganløse By og formentlig ogsaa »Jagtgaarden« havde tidligere tilhørt Slingerup Kloster, men var ved kgl. Breve af 19/7 1553 og 5/6 1562 blevet lagt under Københavns Slot, og efter at *Frederik II* havde sikret sig Knardrup Klosters Gods, der en Tid havde tilhørt Universitetet, har han været Ejer af alle 20 Gaarde i Byen og har været Enebesidder af Jagtrettighederne i den tilliggende Skov.

Fra den 23. og 24. December 1577 har vi det første Bevis for, at Kongen har faaet indrettet en Bondegaard i Ganløse saaledes, at han og hans Folk har kunnet bo her. En hel Række Kongebreve fra disse Dage er nemlig dateret »Ganløse«, og det første af disse er af en saadan Art, at man har Lov til at formode, at det er første Gang *Frederik II* har taget Ophold her. Det er dateret 23. December 1577 og gaar ud paa, at *Nilaus Jensen* i Ganløse indtil videre maa købe ½ Læst (d. v. s. 12 Tønder à 124 Liter) Rostoksøl sise frit (afgiftsfrit) i København. *Nilaus* har skullet bruge Øl til Udskænkning for Kongen og hans Jægere under deres Ophold paa Gaarden.

Natten mellem den 23. og 24. December har *Frederik II* boet paa *Jagtgaarden* i Ganløse, men om Eftermiddagen den 24. er han efter alt at dømme vendt tilbage til *Frederiksborg*, thi et enkelt Brev er dateret *Frederiksborg* den 24. December 1577. Paa den Tid begyndte Julen jo først

med Juledag, det er først en senere Tid, som næsten har gjort Juleaften til Højdepunktet i Julen.

Ovennævnte *Nilaus Jensen* er den først kendte Beboer af *Jagtgaarden*, der fra hans Tid kom til at indtage en Særstilling mellem de andre Bøndergaarde; det fremgaar bl. a. af, at der under 31. Juli 1579 indføres et særligt Fæstebrev i »Sjællandske Register« til *Hans Jensen* »paa Kronens Gaard i Ganløse, som *Nilaus* boede i«. Han skal dog ogsaa fæste Gaarden paa sædvanlig Maade af Lensmanden paa Københavns Slot og svare sædvanlig Landgilde deraf.

I *Hans Jensens* Tid har *Frederik II* i hvert Fald to Gange opholdt sig i nogle Dage paa *Jagtgaarden* i Ganløse. 3 Kongebreve fra den 14. August og 1 fra den 15. August 1581 er daterede »paa Jagten i Ganløse«, og 5 Breve fra den 24. August 1584 er dateret »Ganløse«, men Sandsynligheden taler for, at Kongen ogsaa har opholdt sig her ved andre Lejligheder; det var ikke hver Dag, der blev udstedt kongelige Breve, saa Brevenes Dateringssteder muligvis ikke, at vi helt igennem kan følge Kongens Færden Dag for Dag.

Paa flere Maader har sikkert Beboeren af *Jagtgaarden* i Ganløse haft Fordel af de kongelige Besøg. Ovenfor er omtalt, at han fik Lov til at købe og sælge billigt Øl, oven i Købet af det gode tyske Øl. En enkelt Omstændighed har vi fundet, som tyder paa, at denne Ølhandel har været fortsat i adskillige Aar efter 1577. I et Brev til Lensmanden paa Københavns Slot den 20. Marts 1601 kaldes Fæsteren af *Jagtgaarden* i Ganløse nemlig ikke *Hans Jensen*, men »Hans Tyskøl«, og der har vel været en Grund til, at han har faaet dette Øgenavn. Handelen med det tyske Øl har sikkert givet gode Indtægter, men der var nok ogsaa store Udgifter forbundet med Besøgene af Kongen og hans Jægere; dette er sikkert Aarsagen til, at *Frederik II* den 26. September 1582 kort og godt meddeler Lensmanden, at han har eftergivet *Hans Jensen* i Ganløse Halvdelen af hans Landgilde i indeværende Finansaar. Desuden har *Hans Jensen* en Tid haft Kronens Korntiende (d. v. s. den gamle Bispetiende) af Ganløse Sogn i Fæste, selv om der intet herom er indført i »Sjællandske Register« eller »Tegnelser«; thi nogle faa Maaneder efter *Frederik II*s Død udstedes der et Brev til Enkedronningens Skrædder i København, Hr. *Hans Reimand*, at han maa faa denne Tiende, »som *Hans Jensen* i Ganløse har haft i Fæste«.

Der findes et enkelt Bevis for, at ogsaa de andre Bønder i Ganløse har søgt at drage Fordel af Majestætenes Jagtbesøg i Byen. Under 13. September 1681 skriver Kongen nemlig til Lensmanden, at Kronens Bønder i Ganløse under Kongens sidste Ophold der paa Jagten bad om at blive fri for den *Gæsteribavre*, de svare, nemlig 1 Td. Havre for hvert Pund Skyld, da de ikke havde nogen Havresæd, og Kongen bevilgede da, at de maatte give Penge i Stedet for Havren. Da han imidlertid nu af gamle Jordebøger har set, at de tidligere har givet 12 Skilling gæsteripenge for hvert Pund Skyld, og derfor har begæret Besked om, hvorvidt Kongen er tilfreds med, at de giver 12 Skilling som Mønten før gik, eller vil have det ordnet anderledes, meddeles det Lensmanden, at Kongen ikke vil lade dem nøjes med de 12 Skilling, som Mønten før gik, i Gæ-

steri, da dette er deres gamle Skyld fra Arilds Tid og Møntforandringen er gennemført over hele Riget, men henstiller til dem selv, om de for Gæsteriet vil give Penge, som Mønten nu gaar, eller vedblive at give Havre. Han skal derfor efter deres eget Ønske enten lade dem blive ved med at svare Havre eller tage 12 Skilling, som Mønten nu gaar, i Stedet, men de skulde alle svare ens Havre eller Penge.

Endnu i 1601 boede »Hans Tyskøl« i Jagtgaarden i Ganløse (se ovenfor), men i 1605 er der kommet en ny Fæster. Da udstedes der nemlig et kongeligt Brev til de tidligere omtalte seks Bøndergaarde i Kongens Fredejagt i Nordsjælland, og det ses heri, at Gaarden i Ganløse beboedes af *Peder Aagesen*. I Brevet fortælles det iøvrigt, at de omtalte Bøndergaardes Beboere besværer sig over, at de nu skal udgive Gæsterihavre af deres Gaarde, skønt de »i langsomelig Tid« har været forskaanet derfor paa Grund af den Fortæring og det andet Besvær, som de har med Kongens Folk, som kommer hid. De fritages for Gæsterihavren.

Slattes.

Slægtsgaardsforeningens Styreform

Nedenstaaende har Indsenderen forlangt optaget, andre Indsendere har, ved Forhandling, indvilget i at tage deres Indlæg tilbage og fremsætte deres Syn ved anden Lejlighed. *Red.*

I det sidste Nummer af Bladet har saavel Gaardejer Slemming som Redaktør J. Petersen angrebet Dirigentens Optræden paa Aarsmødet i Holbæk. I den førstnævnte Artikel findes ingen Oplysning om, hvori det angribelige bestod, medens J. Petersen beretter, at Dirigenten nægtede ham (Nybjerg) Ordet, da han kun var passivt Medlem. Da det sidste er urigtigt, og da det officielle Referat intet oplyser om den Episode, hvortil der sigtes, er det paakrævet, at jeg som Dirigent giver en Redegørelse for det passerede. Forinden maa jeg gøre nogle Bemærkninger om Foreningens Styreform.

Aarsmødet i Holbæk var ikke, som Gaardejer Slemming kalder det, en Generalforsamling, men et Repræsentantskabsmøde. Forskellen mellem disse to Ting er som bekendt, at Generalforsamlingen bestaar af samtlige mødte aktive Medlemmer, medens Repræsentantskabsmødet bestaar af de af Amtskredsene valgte Delegerede samt Medlemmerne af Hovedbestyrelsen. Oprindeligt var Aarsmøderne Generalforsamlinger, der havde den højeste Myndighed, men ved Lovændringerne i 1943 forlod man denne Styreform, fordi man mente, at den let kunde give tilfældige Resultater. Det er ogsaa aabenbart, at naar der kun mødte omkring 1 pCt. af Medlemmerne, hvoraf de fleste er fra Omegnen af den By, hvori Mødet holdes, er det højst usikkert, at disse repræsenterer Medlemmernes Anskuelse.

Man gik altsaa over til den indirekte Styreform. Repræsentantskabet svarer til Rigsdagen, for saa vidt angaar Statsstyret, og til de kommunale Raad, for saa vidt angaar Kommunestyret. Medlemmerne maa gøre sig gældende ved Valget af Repræsentanterne, men naar disse er valgt, har de alene Magten og Ansvaret.

Det følger heraf, at alle Deltagere i Aarsmødet, der ikke er Repræsentanter, kun er Tilhørere, uanset om de er aktive eller passive Medlemmer, og at de lige saa lidt som Tilhørerne i Rigsdagen eller kommunale Raad kan deltage i Forhandlingerne, med mindre de er opfordrede hertil af Hovedbestyrelsen, eller Repræsentantskabet maatte vedtage dette. Heller ikke kan Repræsentanterne lade andre (d. v. s. Tilhørere) tale for sig, lige saa lidt som Rigsdagsmænd eller Medlemmer af kommunale Raad kan gøre det.

Det kan synes, at dette er rene Selvfølgeligheder, som det maa være overflødigt at gøre opmærksom paa, men det paa Repræsentantskabsmødet passerede viser, at dette ikke er Tilfældet.

Jeg kommer nu til Omtalen af den Episode, som foran er omtalt. Der ønskedes fra Odsherred-Afdelingen vedtaget en Lovændring, hvorefter Lovenes § 1 c slettedes, se Referatet S. 4, Sp. 1.

Lovenes § 1 c omhandler Arbejdet for at opnaa Lovgivningsmagtens Støtte til, at Slægtsgaardene forbliver i Slægt. Den gældende Bestemmelse herom blev vedtaget paa Aarsmødet i Aabenraa den 5/6 1948, uden at der fra nogen Side blev rejst Indvending mod den, og er omtrent liggende med § 1 c i Lovene af 1943.

Uden at blive modsagt kan jeg nok sige, at Udeladelsen af denne Bestemmelse vilde betyde en vidtgaaende Ændring i Foreningens Formaal og Karakter. Det er noget besynderligt, at dette foreslaas, da de Herrer, som staar bag denne

Østifternes Land-Hypothekforening

Gyldenløvesgade 3

KØBENHAVN V

yder uopsigelige 2. Prioritetslaan i Landejendomme
og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne

Aktion, har været med til at vedtage Bestemmelsen i Fjor uden at gøre Indsigelse, og det er højst besynderligt, at Aktionen skulde ledes ikke af en Repræsentant, men af en Tilhører, Revisor Nybjerg, der hverken er Slægtsgaardsejer eller Landmand.

Da Revisor Nybjerg bad om Ordet for at motivere Forslaget, gjorde jeg opmærksom paa, at Mødet var et Repræsentantskabsmøde, og at jeg ikke kunde give Ordet til andre end Repræsentanterne, med mindre dette vedtoges af Repræsentantskabet. Jeg opfordrede Repræsentanterne til at udtale sig herom, men herefter frafaldt Hr. Nybjerg fornærmelig Ordet, idet han talte om Diktatur.

Det er altsaa ikke rigtigt, at jeg nægtede Hr. Nybjerg Ordet, fordi han kun var passivt Medlem. Det var i denne Forbindelse ligeegyldigt, om Hr. Nybjerg var aktivt eller passivt Medlem. Naar han ikke var Repræsentant, var han kun Tilhører og kunde ikke som saadan uden videre forlange Ordet og stille Forslag. Skal der være Tale om Diktatur, maa det siges at være et Forsøg herpaa fra Hr. Nybjergs Side. Det er ikke Diktatur at rette sig efter Lovene, men at tilsidesætte dem.

Naar jeg forlangte Samtykke af Repræsentantskabet til, at Hr. Nybjerg fik Ordet, og altsaa var villig til det under Forudsætning af et saadant Samtykke, mener jeg at have strakt mig saa vidt, som overhovedet var muligt, naar der skulde være nogen Mening i Tingene. Hvis en Tilhører i Rigsdagen eller et kommunalt Raad vilde forsøge en tilsvarende Aktion og tale om Diktatur, fordi han ikke kunde faa Ordet, vilde han utvivlsomt faa en mindre blid Behandling end den, der blev Hr. Nybjerg til Del.

Det er denne Opræden fra min Side, der betegnes som »ubehændig« og »uheldig«. Da Angriberne ikke har motiveret deres Tankegang, maa jeg i nogen Grad gætte mig til denne, men det er formodentlig deres Mening, at en Dirigent skal være saa »behændig« eller eftergivende, at han ikke støder nogen af Deltagerne, uanset hvad der passerer.

Hertil vil jeg sige, at det ikke er en Dirigents Opgave at gøre alle tilpas, og det iøvrigt er en gammel Erfaring, at den, der vil gøre alle tilpas, er ingen til Maade. Dirigenten er en Slags Ordenshaandhæver, der bl. a. skal sørge for, at de gældende Regler bliver overholdt. Det sidste er nødvendigt, idet man ellers ender i Vilkaarlighed og derefter i Misfornøjelse og Uenighed. At tilsidesætte den vedtagne Styreform for at gøre alle tilpas er et Skraaplan, som jeg i hvert Fald ikke vil betræde, og jeg kan heller ikke tænke mig, at Hovedbestyrelsen ønsker dette.

Jeg maa derfor hævde, at jeg har optraadt fuldt ud korrekt og saa lemfældigt som muligt. Der er ikke tale om nogen Ubetænksomhed fra min Side. Naar Redaktøren taler om de mange bitre Ord, der faldt i den Anledning, tvivler jeg ikke om, at den lille Gruppe, der stod bag den besynderlige Aktion, har gjort sit bedste i den Retning, men alle de Repræsentanter, som jeg talte med senere, og det var ikke saa faa, var enige i mit Standpunkt.

Naar Kritikerne er utilfreds med dette, skal de blot paa næste Repræsentantskabsmøde foreslaa en »behændig« Dirigent efter deres Ønske. Det er paa ingen Maade foreskrevet, at dette Hverv skal overlades til Foreningens juridiske Konsulent.

Hvis man er utilfreds med den nuværende Styreform, hvis man f. Eks. ønsker Generalforsamlinger i Stedet for Repræsentantskabsmøder, eller hvis man ønsker at slette Skellet mellem de aktive eller passive Medlemmer, staar det Vedkommende frit for at arbejde herpaa, men efter den nuværende Styreform kan der kun stilles Forslag herom af en Repræsentant, og man kan vist ogsaa sige, at hvis et Forslag ikke finder Tilslutning hos saa meget som een Repræsentant, er der ikke tilstrækkelig Grund til at behandle det.

Hillerød, i Juli 1949.

M. Hesselbjerg.

LUFTFOTO

Sylvest Jensen

HILLERØD

Vi har over 150.000 forskellige landejendomme i vort arkiv, der stadig opbevares.

Vi modtager bestilling paa luftfotografering overalt i Danmark.

RING TIL HILLERØD 1276

Vejen til selvforsyning med linnedvarer . . .

SPINDEROKKEN I HJEMMET

Spinderokken er nu »en saga blott« — gamle dagens hjemmeindustri er blevet afløst af mere moderne industrielle metoder, og vejen til selvforsyning med smukke kvalitetshørvarer går nu gennem

AKTIESELSKABET

HØRFABRIKEN I TOMMERUP

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor:
Axelboig, København V.

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

Hovedkontor: Vester Voldgade 107
København V.

Slægtsgaardsejere!

Tegn Deres Forsikring
mod Stormskade i

Dansk Forsikringsforening mod Stormskade
Store Torv 5 . Aarhus

Slægtsgaardsejere!

Sikker Dem mod Haglskade
gennem

Hagelskedeforsikringsselskabet af 1910
Store Torv 5 . Aarhus

Fyens Stifts Sparekasse

oprettet 1832

yder lån mod pant
i landejendomme

Hingste, Hopper og Tyre forsikres i »**YORKSHIRE**«

til faste Præmier. — Ingen Gensidighed
eller Reservefondsindskud. — Brand og
Transport overalt i Danmark inkluderet.

V. Lundsgaard & Søn
Raadhhuspladsen 45, Kbhvn. V.
Tlf. Central 10149

Holger Hansen
V. Allé 6, Aarhus. Tlf. 4130